

TARİHTEN ALINACAK EN ÖNEMLİ DERS EKONOMİDE GERİ KALMIŞLIKTIR

Dünya tarihini değiştiren 1. Dünya Savaşı'nın 100. yıl dönümündeyiz. Bizim için 1914-1918 acı ve ıstırap dolu bir dönemdir. Osmanlı'nın paylaşılmak üzere işgalinin başladığı 1919 ise belki de tarihimizin en karanlık senesidir. Buna mukabil İstiklal Harbi'ne giden yolu açan ve yeni devletin dayanağı olan Büyük Millet Meclisi'nin açılışı olan 1920 ümitlerin yeniden yeşermeye başladığı yıl olmuştur.



Dünya tarihini değiştiren 1. Dünya Savaşı'nın 100. yıl dönümündeyiz. Savaş resmi olarak 1918'de bitmiş gözükse de Almanya ve Türkiye'de büyük yıkıcı etkisini göstermeye devam etti. Hatta çoğu tarihçiye göre savaşa son veren Versay Antlaşması'nın son derece ağır hükümleri Almanya'nın çökmesine ve neticede 2. Dünya Savaşı'na giden bir dizi zincirleme olaya sebebiyet vermiştir.

Osmanlı Devleti ise fiilen 1913'den bu yana savaştaydı. Balkan Savaşları ile başlayan ve 1923'e kadar devam eden yaklaşık 10 senelik bu dönemde çok büyük acılar ve sıkıntılılar yaşandı. Savaşın mağluplarından olan Osmanlı Devleti'nin işgal edildiği, paylaşılmak üzere Paris Barış Konferansı'nda masaya yatırıldığı yıl olan 1919 belki de tarihimizin en ağır facialarının yaşandığı senedir. Buna mukabil 1920 ümitlerin yeniden yeşermeye başladığı sene olmuştur. 1920 zaferin ve yeni devletin dayanağı olan Büyük Millet Meclisi'nin açılış yılıdır.

Savaşa giden uzun yol, tarihi dinamikleri anlamak ve ders çıkarmak bakımından bilhassa önemli. Fransa İmparatoru Napolyon, Avrupa'yı dize getirip Moskova'ya yürürken Almanya diye bir güç yoktu. Fakat 1871'den sonra Almanya, muazzam sanayi dinamizmiyle Fransa'yı mağlup edecek, Alman orduları Paris'e girecektir. Bu olay 43 sene sonra patlayacak 1. Dünya Savaşı'na giden olaylar zincirinin ilk halkasıdır.

1850'lerde Rusya'ya karşı Osmanlı ile ittifak yapan Fransa ve İngiltere, 1890'lardan itibaren yavaş yavaş Almanya'ya karşı Rusya ile ittifaka yönelecek, Osmanlı ise yalnız ve müttefiksiz kalacaktır.

Üstelik bir yandan da yeni başlayan uluslaşma çağı da çokuluslu Osmanlı'yı içinden çöktürmektedir. Dolayısıyla tarihten alınacak önemli derslerden biri yalnız ve müttefiksiz kalmanın sonuçlarıdır.

Ama bundan da acı ders ekonomide geri kalmışlıktır. Savaşa giden bu yarım asırlık dönem içinde Avrupa sanayisi

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

(Eurochambres) Başkan Yardımcısı

İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (ICCIA) Başkan Yardımcısı ve

Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Yönetim Kurulu Üyesi

baskanlik@tobb.org.tr

kömürden petrole geçen bir dinamizmi yaşarken 1914 yılında Osmanlı'da bırakın sanayiye, ekonomide veya ticarete kayda değer bir dinamizm bile yoktu. Avrupa'nın büyük devletleri arasında en küçük ekonomi ve en düşük üretim düzeyi Osmanlı'daydı.

Sanayi, Avrupa emperyalizminin çatışma alanını genişletmiştir. Savaş Avrupa'da kalmayacak, Atlantik'i, Akdeniz'i ve Osmanlı coğrafyasını içine alacaktır. Çanakkale çıkarması, Mısır, Suriye ve Anadolu, daha savaştan önce savaş planlarının içindedir. Osmanlı Genelkurmayı'nda İstihbarat Şube Müdürü olan Binbaşı Kazım Karabekir, Eylül 1914'te Enver Paşa'ya sunduğu raporda şöyle yazmaktadır: "Biz harbe girmesek de yangının ateşleri bizim topraklarımıza düşecektir".

1915, cephelerde en çok şehit verdiğimiz yıldır. 135 bin vatan evladı daha o sene şehit düşmüştür. 1915'te Sarıkamış faciası ve şanlı Çanakkale müdafaası vardır. Rusların Doğu'da taarruza kalktıkları, Mısır'da Kanal harekâtının da yapıldığı yıldır. 1915-1918 arasında cephelerde çarpışırken verdiğimiz şehit sayısı yaklaşık 245 bindir.

Osmanlı için savaş, Sevr Antlaşması'nı 1920'de imzalamasıyla resmen bitmiş ama Türk milletinin istiklal harbi devam etmiştir. Sevr, Türk Milleti'ne bağımsız ve egemen bir devlet olarak yaşama hakkı tanımayan, ancak bir sömürge toplumuna reva görülebilecek şartları taşıyan bir antlaşmaydı. Savaştan yenilgiyle çıkan ülkelerden başkenti tek işgale uğrayanın İstanbul olması da Osmanlı yönetiminin düştüğü aciz konumu göstermektedir. Ankara'daki Büyük Millet Meclisi, Sevr Antlaşması'nı sert bir bildiriyle kınamış, Sevr'i imzalayan Osmanlı hükümeti vatan haini ilan edilmiştir.

Sevr ile yıkılan Türk Milleti, İstiklal Harbi ile bağımsızlığını yeniden kazandı, Lozan Antlaşması'yla da Sevr'i çöpe atıp egemen devlet statüsünü tescil ettirdi. Lozan bağımsız varlığımızın uluslararası hukuk belgesi olduğu için ayrıca önemlidir.

Saygın tarihçiler, Lozan'ın bir paket olduğunu, bir konuda taviz verilmişse başka bir konuda taviz alındığını vurgular. "Lozan Antlaşması ile 1. Dünya Savaşı'nın mağlup devletlerinden birisi, kendisine dayatılmış son derece olumsuz bir antlaşmayı

(Sevr) değiştirmeye muvaffak olmuştur" derler.

Lozan'da kayda değer şekilde ne toprak kazancı ne de toprak kaybı olmuştur. Lozan'da kaybettik denilen topraklara, Lozan'dan yıllar önce fiilen zaten kaybedilmişti. Mesela Ege adaları ve Batı Trakya Balkan savaşında, Irak ve Suriye 1. Dünya Savaşı'nda çoktan elden çıkmıştı. Savaştan önce yaklaşık 5 milyon kilometre olan Osmanlı Devleti Sevr Antlaşması'yla 400 bin kilometrekareye düşmüştü. Lozan'a giderken İstanbul bile işgal altındaydı, Lozan'da kurtarılmıştır.

Musul-Kerkük konusunda da Türk delegasyonu daha fazlasını yapamazdı. Zira hem buralar fiilen İngiliz hâkimiyetindeydi, hem de Ortadoğu'nun petrol alanlarına hâkim olma arzusu dünya savaşının başta gelen sebeplerinden olup, savaşın galiplerinin burayı bırakmaya niyeti yoktu. Musul'un dışarıda kalması o zamanki Meclis'te büyük tartışmalar çıkarmıştır. Ama Başvekil Rauf Orbay'ın, "İrade buyurunuz, ferman buyurunuz, harp ederiz" demesi karşısında tek kişi bile "Harp edelim" diyememiştir. Zira iki büyük harpten yorgun, bitkin ve son derece yıpranmış olarak çıkan ülkenin sanayisi ve ekonomisi neredeyse yok gibiydi. Yeni bir savaş riski göze alınmazdı.

Son 10 senede dehşetengiz travmalar, acılar, kıyımlar sonucu elindeki toprakların çoğunu yitiren bir çokuluslu imparatorluktan bağımsız bir ulus-devlet çıkarmak ilk ve esas hedefti ve Lozan'da başarılmıştır.

Başkomutan Mustafa Kemal, Meclis konuşmasında "Efendiler! Anadolu'da yeniden milli bir devletin kurulması milletimizin rüşd kavrayışını gösteren takdire değer bir uyanış eseri idi. Bugün hakkıyla iftihar edebileceğimiz bütün başarıların sırrı yeni Türkiye Devleti'nin yapısındadır" demiştir.

Felaketlerin içinden Milli Kurtuluş mucizesinin başarılmış olması en önemli gerçektir. O günlerin zor şartlarında başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Milli Mücadele'de canlarını ortaya koyarak bize bu vatana kazandıran, varlığımızı borçlu olduğumuz ecdadımızı rahmetle, minnetle, saygıyla anıyoruz. Ruhları şad olsun.